

Repertoriul jurisprudenței

HOTĂRÂREA CURȚII (Camera întâi)

6 aprilie 2017*

„Trimitere preliminară — Egalitate de tratament între persoane, fără deosebire de rasă sau origine etnică — Directiva 2000/43/CE — Articolul 2 alineatul (2) literele (a) și (b) — Instituție de credit care solicită o dovadă suplimentară privind identitatea, sub forma unei copii a pașaportului sau a permisului de reședință, persoanelor care solicită un împrumut pentru cumpărarea unui autovehicul și care s-au identificat prin intermediul permisului lor de conducere ce menționează o altă țară a nașterii decât un stat membru al Uniunii Europene sau al Asociației Europene a Liberului Schimb”

În cauza C-668/15,

având ca obiect o cerere de decizie preliminară formulată în temeiul articolului 267 TFUE de Vestre Landsret (Curtea de Apel din Regiunea de Vest, Danemarca), prin decizia din 17 noiembrie 2015, primită de Curte la 14 decembrie 2015, în procedura

Jyske Finans A/S

împotriva

Ligebehandlingsnævnet, acționând în numele lui Ismar Huskic,

CURTEA (Camera întâi),

compusă din doamna R. Silva de Lapuerta, președinte de cameră, și domnii E. Regan, A. Arabadjiev (raportor), C. G. Fernlund și S. Rodin, judecători,

avocat general: domnul N. Wahl,

grefier: domnul I. Illéssy, administrator,

având în vedere procedura scrisă și în urma ședinței din 12 octombrie 2016,

luând în considerare observațiile prezentate:

- pentru Jyske Finans A/S, de C. Led-Jensen, avocat;
- pentru guvernul danez, de C. Thorning, în calitate de agent, asistat de R. Holdgaard, avocat;
- pentru Comisia Europeană, de D. Martin și, inițial, de M. Clausen, iar ulterior de L. Grønfeldt, în calitate de agenți,

după ascultarea concluziilor avocatului general în ședința din 1 decembrie 2016,

* Limba de procedură: daneza.

pronunță prezenta

Hotărâre

- 1 Cererea de decizie preliminară privește interpretarea articolului 2 alineatul (2) literele (a) și (b) din Directiva 2000/43/CE a Consiliului din 29 iunie 2000 de punere în aplicare a principiului egalității de tratament între persoane, fără deosebire de rasă sau origine etnică (JO 2000, L 180, p. 22, Ediție specială, 20/vol. 1, p. 19), precum și a articolului 13 din Directiva 2005/60/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 26 octombrie 2005 privind prevenirea utilizării sistemului financiar în scopul spălării banilor și finanțării terorismului (JO 2005, L 309, p. 15, Ediție specială, 09/vol. 2, p. 214).
- 2 Această cerere a fost formulată în cadrul unui litigiu între Jyske Finans A/S, pe de o parte, și Ligebehandlingsnævnet (Consiliul pentru egalitatea de tratament, Danemarca), acționând în numele domnului Ismar Huskic, pe de altă parte, în legătură cu legalitatea unei norme de procedură interne a acestei societăți care constă în a solicita o dovadă suplimentară privind identitatea, sub forma unei copii a pașaportului sau a permisului de reședință, persoanelor care solicită un împrumut pentru cumpărarea unui autovehicul și care s-au identificat prin intermediul permisului lor de conducere ce menționează o altă țară a nașterii decât un stat membru al Uniunii Europene sau al Asociației Europene a Liberului Schimb (AELS).

Cadrul juridic

Dreptul Uniunii

- 3 În considerentul (8) al Directivei 2000/43 se arată că „[o]rientările cu privire la ocuparea forței de muncă din anul 2000, convenite de Consiliul European de la Helsinki din 10 și 11 decembrie 1999, subliniază necesitatea de a crea condițiile pentru o piață a muncii cuprinzătoare din punct de vedere social, prin formularea unui set coerent de politici menite să combată discriminarea unor grupuri precum minoritățile etnice”.
- 4 Considerentul (13) al acestei directive enunță că „orice discriminare directă sau indirectă, bazată pe rasă sau origine etnică, în domeniile care fac obiectul directive[i] menționate, trebuie interzisă în întreaga [Uniune]. Această interdicție a discriminării trebuie să se aplice și resortisanților unor țări, dar nu acoperă diferențele de tratament bazate pe cetățenie și nu aduce atingere dispozițiilor care reglementează intrarea și șederea resortisanților din țări și accesul lor la forța de muncă și ocupație”.
- 5 Potrivit articolului 1 din Directiva 2000/43, „[s]copul [acesteia] este de a stabili un cadru pentru combaterea discriminării pe baza rasei sau originii etnice, în vederea punerii în aplicare în statele membre a principiului egalității de tratament”.
- 6 Articolul 2 din această directivă prevede:

„(1) În sensul prezentei directive, principiul egalității de tratament înseamnă că nu se face o discriminare directă sau indirectă pe baza rasei sau originii etnice.

(2) În sensul alineatului (1):

- (a) se consideră că are loc o discriminare directă atunci când o persoană este tratată mai puțin favorabil decât [este], a fost sau ar fi o altă persoană, într-o situație comparabilă, pe baza rasei sau originii etnice;

(b) se consideră că are loc o discriminare indirectă atunci când o dispoziție, un criteriu sau o practică aparent neutră pune o persoană, de o anumită rasă sau origine etnică, într-o situație specială dezavantajoasă, în comparație cu alte persoane, în afară de cazul în care acea dispoziție, criteriu sau practică se justifică obiectiv, printr-un scop legitim și dacă mijloacele de atingere a acelui scop sunt corespunzătoare și necesare.

[...]”

- 7 În temeiul articolului 3 alineatul (2) din Directiva 2000/43, aceasta nu se referă la diferența de tratament bazată pe cetățenie și nu aduce atingere dispozițiilor și condițiilor legate de intrarea și de rezidența cetățenilor din țări și a persoanelor apatride pe teritoriul statelor membre și niciunui tratament care izvorăște din statutul legal al cetățenilor din țări și al persoanelor apatride.

Dreptul danez

- 8 Astfel cum reiese din cererea de decizie preliminară, Directiva 2000/43 a fost transpusă în dreptul danez prin lov om etnisk ligestilling (Legea privind egalitatea de tratament fără deosebire de originea etnică), al cărei articol 3 prevede:

„Nimeni nu poate aplica împotriva altei persoane o diferență de tratament directă sau indirectă pe baza rasei sau originii etnice a persoanei interesate sau a unui terț.

2. Se consideră că are loc o discriminare directă atunci când o persoană este tratată mai puțin favorabil decât este, a fost sau ar fi o altă persoană, într-o situație comparabilă, pe baza rasei sau originii etnice.

3. Se consideră că are loc o discriminare indirectă atunci când o dispoziție, un criteriu sau o practică aparent neutră supune o persoană de o anumită rasă sau origine etnică unui tratament mai puțin favorabil în comparație cu alte persoane, în afară de cazul în care acea dispoziție, criteriu sau practică se justifică obiectiv, printr-un scop legitim și dacă mijloacele de atingere a acelui scop sunt corespunzătoare și necesare.

[...]”

Litigiul principal și întrebările preliminare

- 9 Domnul Huskic, născut în Bosnia-Herțegovina în 1975, are reședința în Danemarca din anul 1993 și a obținut cetățenia daneză în cursul anului 2000. Domnul Huskic și concubina sa de cetățenie daneză, născută în Danemarca, au cumpărat un autoturism de ocazie de la un vânzător de automobile. Achiziția acestui vehicul a fost finanțată parțial printr-un împrumut acordat de Jyske Finans, instituție de credit specializată în finanțarea cumpărării de autovehicule.
- 10 În vederea procesării cererii de împrumut, vânzătorul menționat i-a transmis Jyske Finans prin e-mail numele, adresa și numerele naționale de identitate, precum și o copie a permiselor de conducere daneze ale reclamantilor. Aceste permise de conducere nu menționau cetățenia deținătorului lor. Întrucât a constatat că, potrivit indicațiilor înscrise în permisul de conducere al domnului Huskic, acesta se născuse în Bosnia-Herțegovina, Jyske Finans a solicitat, conform normelor sale de procedură internă, ca dovadă suplimentară privind identitatea domnului Huskic, copia pașaportului sau a permisului de reședință al persoanei interesate. O asemenea dovadă suplimentară nu i-a fost solicitată concubinei domnului Huskic, care, potrivit mențiunilor care figurează în permisul său de conducere, este născută în Danemarca.

- 11 Domnul Huskic a considerat că cererea formulată de Jyske Finans prezenta un caracter discriminatoriu și a sesizat Consiliul pentru egalitatea de tratament, care i-a acordat o indemnizație pentru discriminare indirectă. Retten i Viborg (Tribunalul din Viborg, Danemarca) a confirmat această decizie considerând în același timp că persoana interesată făcuse obiectul unei discriminări directe.
- 12 Jyske Finans a precizat că cererea în discuție în litigiul principal a fost formulată ca urmare a obligațiilor care îi revin în temeiul reglementării referitoare la prevenirea spălării banilor.
- 13 În aceste condiții, Vestre Landsret (Curtea de Apel din Regiunea de Vest, Danemarca), sesizată de Jyske Finans, a decis să suspende judecarea cauzei și să adreseze Curții următoarele întrebări preliminare:
- „1) Interdicția privind discriminarea directă pe baza originii etnice de la articolul 2 alineatul (2) litera (a) din [Directiva 2000/43] trebuie interpretată în sensul că se opune unei practici, precum cea din prezenta cauză, prin care persoanele care nu sunt născute în una dintre țările nordice, într-un stat membru, în Elveția sau în Liechtenstein sunt tratate mai puțin favorabil decât persoanele – aflate într-o situație comparabilă – născute în una dintre țările nordice, într-un stat membru, în Elveția sau în Liechtenstein?
- 2) În cazul unui răspuns negativ la prima întrebare: o asemenea practică generează o discriminare indirectă pe baza originii etnice în sensul articolului 2 alineatul (2) litera (b) din Directiva 2000/43 – în afară de cazul în care este justificată obiectiv, prin urmărirea unui scop legitim, iar mijloacele de atingere a acelui scop sunt corespunzătoare și necesare?
- 3) În cazul unui răspuns afirmativ la a doua întrebare, o asemenea practică poate să fie în principiu justificată, constituind un mijloc corespunzător și necesar de garantare a măsurilor de precauție sporită privind clientela prevăzute la articolul 13 din [Directiva 2005/60]?”

Aprecierea Curții

Cu privire la prima și la a doua întrebare

- 14 Prin intermediul primei și al celei de a doua întrebări, care trebuie analizate împreună, instanța de trimitere solicită în esență să se stabilească dacă articolul 2 alineatul (2) literele (a) și (b) din Directiva 2000/43 trebuie interpretat în sensul că se opune practicii unei instituții de credit care impune clientului al cărui permis de conducere menționează o altă țară a nașterii decât un stat membru al Uniunii sau al AELS o cerință de identificare suplimentară prin furnizarea unei copii a pașaportului sau a permisului său de ședere.
- 15 Pentru a răspunde la aceste întrebări, trebuie să se cerceteze dacă o practică precum cea în discuție în litigiul principal instituie o diferență de tratament bazată pe originea etnică, în sensul articolului 2 din Directiva 2000/43. În această privință, trebuie amintit că, în temeiul acestui articol, principiul egalității de tratament se definește prin faptul că nu se face o discriminare directă sau indirectă pe baza unuia dintre motivele menționate la articolul 1 din această directivă. Articolul 2 alineatul (2) litera (a) din directiva respectivă precizează că, în sensul articolului 2 alineatul (1) din aceasta, se consideră că are loc o discriminare directă atunci când o persoană este tratată mai puțin favorabil decât a fost o altă persoană, într-o situație comparabilă, pe baza rasei sau originii etnice. Din articolul 2 alineatul (2) litera (b) din aceeași directivă reiese în plus că, în sensul acesteia, se consideră că are loc o discriminare indirectă atunci când o dispoziție, un criteriu sau o practică aparent neutră pune o persoană de o anumită rasă sau origine etnică într-o situație specială dezavantajoasă în comparație cu alte persoane, în afară de cazul în care acea dispoziție, criteriu sau practică se justifică obiectiv printr-un scop legitim și dacă mijloacele de atingere a acelui scop sunt corespunzătoare și necesare.

- 16 În ceea ce privește, în primul rând, aspectul dacă practica în discuție în litigiul principal constituie o diferență de tratament bazată în mod direct pe originea etnică, în sensul articolului 1 din Directiva 2000/43, este necesar să se examineze dacă, într-un caz precum cel în discuție în litigiul principal, trebuie să se considere că țara nașterii este legată în mod direct și indisociabil de o origine etnică determinată.
- 17 În această privință, este necesar să se arate că noțiunea „origine etnică” pornește de la ideea potrivit căreia grupurile sociale se disting în special printr-o comunitate de cetățenie, de credință religioasă, de limbă, de origine culturală și tradițională și de mediu de viață (Hotărârea din 16 iulie 2015, CHEZ Razpredelenie Bulgaria, C-83/14, EU:C:2015:480, punctul 46).
- 18 Deși țara nașterii unei persoane nu figurează în această listă de criterii, trebuie arătat că, întrucât aceasta din urmă este introdusă prin termenul „în special”, elementele pe care ea le cuprinde sunt enumerate în mod neexhaustiv și nu este, așadar, exclus ca acest criteriu să poată figura în listă. Cu toate acestea, chiar în ipoteza unei asemenea situații, se impune constatarea că acesta nu ar fi decât unul dintre factorii specifici care permit să se stabilească apartenența unei persoane la un grup etnic, fără să fie în niciun mod decisiv în această privință.
- 19 Astfel, o origine etnică nu poate fi determinată pe baza unui singur criteriu, ci trebuie, dimpotrivă, să se întemeieze pe un serie de elemente, dintre care unele sunt de natură obiectivă, iar altele sunt de natură subiectivă. Pe de altă parte, nu se contestă că țara nașterii nu poate, în mod general și absolut, să se substituie ansamblului criteriilor amintite la punctul 17 din prezenta hotărâre.
- 20 În consecință, țara nașterii nu poate, prin ea însăși, să constituie temeiul unei prezumții generale de apartenență la un grup etnic determinat, de natură să stabilească existența unei legături directe sau indisociabile între aceste două noțiuni.
- 21 În plus, nu se poate prezuma că există o origine etnică, și numai una, pentru fiecare stat suveran.
- 22 Or, în litigiul principal, țara nașterii domnului Huskic este singurul criteriu care a determinat Consiliul pentru egalitatea de tratament și, ulterior, Retten i Viborg (Tribunalul din Viborg) să constate că practica în cauză constituie o discriminare pe baza originii etnice.
- 23 Prin urmare, nu se poate considera că cerința de identificare suplimentară în discuție în litigiul principal, presupunând că poate fi calificată drept „tratament defavorabil”, se întemeiază în mod direct pe originea etnică.
- 24 În plus, astfel cum reiese atât din considerentul (13), cât și din articolul 3 alineatul (2) din Directiva 2000/43, aceasta nu vizează diferențele de tratament bazate pe cetățenie.
- 25 Rezultă că o practică precum cea în discuție în litigiul principal, care impune clientului al cărui permis de conducere menționează o altă țară a nașterii decât un stat membru al Uniunii sau al AELS o cerință de identificare suplimentară prin furnizarea unei copii a pașaportului sau a permisului său de ședere nu implică existența în privința persoanei în cauză a unei diferențe de tratament bazate în mod direct pe originea sa etnică.
- 26 În ceea ce privește, în al doilea rând, aspectul dacă o asemenea practică constituie o discriminare indirectă bazată pe originea etnică, este necesar să se aprecieze dacă, în raport cu articolul 2 alineatul (2) litera (b) din Directiva 2000/43, această practică, deși formulată în mod neutru, pune persoanele de o anumită rasă sau origine etnică într-o situație specială dezavantajoasă în comparație cu alte persoane.

- 27 Expresia „situație specială dezavantajoasă”, utilizată în dispoziția menționată, trebuie să fie înțeleasă ca însemnând că în special persoanele de o anumită origine etnică sunt dezavantajate ca urmare a măsurii în cauză (Hotărârea din 16 iulie 2015, CHEZ Razpredelenie Bulgaria, C-83/14, EU:C:2015:480, punctul 100).
- 28 În această privință, s-a susținut în fața Curții că, oricare ar fi originea etnică „defavorizată” a domnului Huskic, persoanele de „origine etnică daneză” ar fi favorizate de practica în discuție în litigiul principal, întrucât ele nu ar fi supuse obligației în discuție.
- 29 Or, este suficient să se constate că această obligație se aplică fără deosebire tuturor persoanelor născute în afara teritoriului unui stat membru al Uniunii sau al unui stat membru al AELS.
- 30 Trebuie amintit, pe de altă parte, că o discriminare indirectă se poate prezenta atunci când aplicarea unei măsuri naționale, deși formulată în mod neutru, dezavantajează în fapt un număr mult mai mare de posesori ai caracteristicii personale protejate decât de persoane care nu o posedă (Hotărârea din 16 iulie 2015, CHEZ Razpredelenie Bulgaria, C-83/14, EU:C:2015:480, punctul 101 și jurisprudența citată).
- 31 Nu este mai puțin adevărat că, așa cum s-a amintit deja la punctul 27 din prezenta hotărâre, noțiunea „discriminare indirectă”, în sensul articolului 2 alineatul (2) litera (b) din Directiva 2000/43, nu se aplică decât dacă măsura pretins discriminatorie are ca efect dezavantajarea unei anumite origini etnice.
- 32 Astfel cum a arătat avocatul general la punctul 64 din concluzii, existența unui tratament defavorabil nu poate fi constatată în mod general și abstract, ci trebuie să fie constatată în mod specific și concret, în lumina tratamentului favorabil în cauză.
- 33 Rezultă că argumentul potrivit căruia utilizarea criteriului neutru în discuție în litigiul principal, referitor la țara nașterii, ar afecta mai probabil, de manieră generală, persoanele de „o anumită [...] origine etnică” în comparație cu „alte persoane” nu poate fi primit.
- 34 Același este situația în ceea ce privește argumentul potrivit căruia utilizarea acestui criteriu ar defavoriza persoanele a căror origine etnică este cea a unei alte țări decât un stat membru al Uniunii sau al AELS. Trebuie, în plus, să se facă trimitere la punctele 18-21 din prezenta hotărâre, din care reiese că originea etnică nu poate fi prezumată, în mod general, pe temeiul exclusiv al identificării țării nașterii.
- 35 Rezultă că o practică precum cea în discuție în litigiul principal nu implică existența în privința persoanei în cauză a unei diferențe de tratament întemeiate în mod indirect pe originea etnică.
- 36 În aceste condiții, este necesar să se constate că această practică se întemeiază pe un criteriu care nu este legat nici direct, nici indirect de originea etnică a persoanei în cauză. Nu se poate, așadar, considera că practica menționată instituie o diferență de tratament bazată pe originea etnică, în sensul dispozițiilor articolului 1 coroborat cu articolul 2 alineatul (2) literele (a) și (b) din Directiva 2000/43.
- 37 Având în vedere ansamblul considerațiilor care precedă, este necesar să se răspundă la prima și la a doua întrebare că articolul 2 alineatul (2) literele (a) și (b) din Directiva 2000/43 trebuie interpretat în sensul că nu se opune practicii unei instituții de credit care impune clientului al cărui permis de conducere menționează o altă țară a nașterii decât un stat membru al Uniunii sau al AELS o cerință de identificare suplimentară prin furnizarea unei copii a pașaportului sau a permisului său de ședere.

Cu privire la a treia întrebare

- 38 Având în vedere răspunsul dat la prima și la a doua întrebare, nu este necesar să se răspundă la a treia întrebare.

Cu privire la cheltuielile de judecată

- 39 Întrucât, în privința părților din litigiul principal, procedura are caracterul unui incident survenit la instanța de trimitere, este de competența acesteia să se pronunțe cu privire la cheltuielile de judecată. Cheltuielile efectuate pentru a prezenta observații Curții, altele decât cele ale părților menționate, nu pot face obiectul unei rambursări.

Pentru aceste motive, Curtea (Camera întâi) declară:

Articolul 2 alineatul (2) literele (a) și (b) din Directiva 2000/43/CE a Consiliului din 29 iunie 2000 de punere în aplicare a principiului egalității de tratament între persoane, fără deosebire de rasă sau origine etnică trebuie interpretat în sensul că nu se opune practicii unei instituții de credit care impune clientului al cărui permis de conducere menționează o altă țară a nașterii decât un stat membru al Uniunii Europene sau al Asociației Europene a Liberului Schimb o cerință de identificare suplimentară prin furnizarea unei copii a pașaportului sau a permisului său de ședere.

Semnături